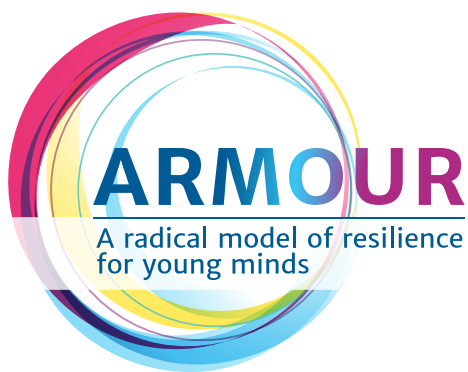

www.armourproject.eu

Trainershandleiding

Workshop Narratieven, Identiteit en Radicalisering

**Radicalisering helpen voorkomen
door positieve identiteitsvorming
te ondersteunen**

Mei 2021 vrijgegeven

De inhoud van dit document is volledig ter
verantwoording van de schrijvers en kan op geen
enkele manier gezien worden als een reflectie van de
opvattingen van de Europese Commissie.

Dit project werd gefinancierd door de Internal Security Fund —
Police van de Europese Unie, onder Grant Agreement No. 823683.

Inhoud

Samenvatting	3
Inleiding	4
Opzet workshops	5
Achtergrond	6
Wat is radicalisering?	6
Wat is polarisatie?	6
Wat zijn narratieven?	7
Waarom is positieve identiteitsvorming belangrijk?	7
Workshop nr. 4 Narratieven, identiteit en radicalisering	8
Doelgroep	8
Centrale vragen	8
Centrale concepten	8
Leeruitkomsten	8
Kerncompetenties	9
Methodologie	9
Structuur van de workshop	10
Keuze oefeningen	10
Bibliografie	33
Bijlage 1 Gebruikte onderwijstechnieken	34

Oefeningen

Oefening 1 – Mijn levensverhaal	12
Oefening 2 – Definitie van een narratief	17
Hand-out oefening 2 – Brainstormen definitie van een narratief	19
Oefening 3 – Wat is het probleem met narratieven?	20
Oefening 4 – Belangrijkste technieken uit narratieve therapie	21
Hand-out oefening 4 – Belangrijkste technieken	23
Oefening 5 – Problemen externaliseren	24
Hand-out oefening 5 – Problemen externaliseren	26
Hand-out oefening 5 – Problemen externaliseren (6-10 jr)	27
Oefening 6 – Externaliseren, gevorderd	28
Hand-out oefening 6 – Geïnternaliseerde/ geëxternaliseerde stellingen	29
Oefening 7 – Herschrijf je verhaal	30
Hand-out oefening 7 – Herschrijf je verhaal	31
Oefening 8 – Narratieven herkennen	32

Samenvatting

Binnen het EU-gefinancierde project ARMOUR is na interviews en focusgroepen met eerstelijnswerkers een zevental workshops samengesteld. Deze workshops zijn bedoeld voor professionals die met jeugdigen van 10 tot 18 jaar werken en die willen bijdragen aan het voorkomen van radicalisering. Ze kunnen door één persoon worden voorbereid en vervolgens met collega's (en deels ook jongeren) worden uitgevoerd.

Elke workshop gaat in op factoren die bijdragen aan radicalisering van jongeren. Er wordt uitgelegd hoe het radicaliseringsproces verloopt en wat de relatie is tussen radicalisering en het centrale onderwerp, zoals identiteitsvorming en de narratieven die identiteit voeden.

Narratieven zijn de verhalen die we aan elkaar en aan onszelf vertellen om onze keuzes, onze reacties, ons verleden, heden en de toekomst uit te leggen en te motiveren. De sociale constructie van collectieve identiteiten is ook verbonden met verhalen die we - als gemeenschap - overerven en bewaren. Narratieven worden gezien als de basis van identiteitsvorming en -herstructurering.

Identiteitsproblemen worden vaak genoemd als één van de belangrijkste pull-factoren in het proces van radicalisering (bv. Dalgaard-Nielsen, 2008). Daarom is het belangrijk om jongeren te begeleiden in hun identiteitsvorming om radicalisering tegen te gaan. Voor maximaal effect zou dat gecombineerd moeten worden met aandacht voor andere push- en pullfactoren van radicalisering die in de andere zes workshops worden behandeld.

Deze handleiding biedt de inhoud voor het geven van een workshop waarin professionals die met jongeren werken wordt geleerd hoe narrative therapy als een vorm van psycho-educatieve interventie kan worden ingezet om tot een positief zelfbeeld te komen. Daarmee worden jongeren minder vatbaar voor gewelddadig en destructief gedrag. Grote delen van de workshop zijn ook geschikt om met jeugdigen te doen. Op deze manier wordt de kans op radicalisering van jongeren verminderd.

Er is al een powerpoint-presentatie gemaakt die als basis voor de workshop kan dienen. De daarin reeds uitgewerkte oefeningen kunnen aangevuld worden met oefeningen naar keuze. Alle materialen zijn te vinden op <https://www.firstlinepractitioners.com/> en <https://www.traininghermes.eu>. Op deze laatste site kun je ook een ondersteunende e-learning vinden.

Inleiding

Deze workshop is bedoeld voor professionals die in hun werk met jongeren van 10-18 jaar omgaan en die een bijdrage willen leveren aan het voorkomen van radicalisering door jongeren te ondersteunen in hun identiteitsvorming in relatie tot narratieven. Het gaat hierbij om docenten, politiemensen, jongerenwerkers, coaches, jeugdzorgmedewerkers, veiligheidskundigen, therapeuten, etc.

Onze huidige maatschappij polariseert (Lub, De Groot & Schaafsma, 2011) en dit draagt bij aan het radicaliseringsproces van individuen. Dit kan zowel linkse, rechtse, separatistische, one-issue als religieuze radicalisering betreffen. De ene jongere blijkt hier meer gevoelig voor dan de andere. En hoewel er geen blauwdruk is voor radicalisering blijkt dat een aantal factoren vaak genoemd wordt in relatie tot radicalisering (Ranstorp, 2018).

Hierbij gaat het zowel om risico- als beschermingsfactoren. Veel van deze factoren hebben vroeg in het radicaliseringsproces effect en kunnen ook het beste in een vroeg stadium van radicalisering worden beïnvloed. Eerstelijnsprofessionals spelen hier een belangrijke rol in (Zannoni, Van der Varst, Bervoets, Wensveen, Van Bolhuis en Van der Torre, 2008).

De partners in het EU-project ARMOUR hebben zeven van deze factoren bekeken en voor elk een eendaagse workshop gemaakt waarin eerstelijns werkers kennis en vaardigheden aanleren voor het doen van effectieve, op jongeren gerichte interventies. Het idee is dat jij zelf deze workshops kan geven aan je collega's en netwerkpartners, maar je kunt ook de oefeningen eruit pikken om die met jongeren te doen.

Dit is de workshop die 'identiteit en narratieven' behandelt, de andere workshops gaan over: coaching en ouderschap; kritisch denken; omgaan met boosheid; constructief discussiëren; omgaan met conflicten en de laatste behandelt de beste manier om als overheid op te treden.

Opzet workshops

De zeven workshops hebben min of meer dezelfde structuur. Na de inleiding volgt een algemene toelichting op het radicaliseringsproces en de rol die bepaalde factoren daarin kunnen spelen. Daarna wordt één factor in relatie tot radicalisering uitgelicht. Vervolgens zijn er oefeningen, die enerzijds tot doel hebben om de deelnemers zelf te laten ervaren wat de betekenis is van de behandelde concepten en anderzijds bedoeld zijn om met jongeren uit te voeren. Ook worden de ervaringen en inzichten van de professionals zelf gebruikt om van elkaar te leren. Het is dus een mix van theorie, interactie en zelf doen en ervaren.

Met enige aanpassing is het heel goed mogelijk om deze training online uit te voeren. In de toelichting worden suggesties gedaan om de oefeningen te laten passen in een online medium; bijvoorbeeld door het toevoegen van breakout-sessies. De trainers zullen de training moeten aanpassen aan hun eigen specifieke digitale platform voor het beste resultaat.

Achtergrond

Wat is radicalisering?

Radicalisering is een complex proces waarvan onderzoekers en beleidsmakers verschillende inzichten en definities hebben (Borum, 2017). De belangrijkste onderdelen zijn extreme of radicale ideologieën en de bereidheid om geweld te gebruiken om doelen te bereiken, waardoor het een bedreiging van de maatschappelijke veiligheid wordt.

Er wordt ook vaak verwezen naar verschillende fasen in het proces (Moghaddam, 2005; McCauley en Moskalenko, 2017). Deze visie op radicalisering ziet het als een spectrum of trap waarop elke volgende stap het individu naar een diepere staat van radicalisering brengt. De Europese Commissie (2020) omschrijft radicalisering als:

“een gefaseerd en complex proces waarin een individu of een groep een radicale ideologie of overtuiging omarmt die geweld accepteert, gebruikt of door de vingers ziet [] om een specifiek politiek of ideologisch doel te bereiken”.

Hoewel de ideologieën verschillen, is het proces van radicalisering vergelijkbaar in links-, rechts-, one-issue en religieus extremisme.

Diverse factoren kunnen een bijdrage leveren aan het radicaliseren van een persoon (Ranstorp, 2018). Dit kunnen kenmerken van het individu zijn, maar ook factoren in de directe omgeving van een jeugdige en nog verder weg liggende zaken als geopolitiek en (sociale) media. Voor meer informatie over zogenaamde triggerfactoren vormt de website van het Expertisecentrum Sociale Stabiliteit (2020) een goede start (zie literatuurlijst). Ook kun je de e-learning doen die (gratis) te volgen is op <https://www.traininghermes.eu>.

Wat is polarisatie?

Daar waar radicalisering plaatsvindt op individueel of groepsniveau, is polarisatie meer een maatschappelijk kenmerk. Polarisation is een natuurlijke manier van mensen om de wereld overzichtelijk te maken en tegenstellingen te zien, man-vrouw, gelovig-ongelovig, 010 tegen 020, elite tegen het volk, wij tegen zij etc. Hierbij worden ook allerlei eigenschappen aan individuen uit de verschillende groepen toegekend (Brandsma, 2016).

Dit kan een probleem worden door drie mechanismen die polarisatie voeden: 1) wij-zij denken; 2) het blijven benadrukken van verschillen; en 3) onderbuikgevoelens overtreffen rede en argumenten (Brandsma, 2016). Dit kan ertoe leiden dat het niet meer gaat over de inhoud van een meningsverschil of tegengesteld belang, maar om een steeds sterker wordende wij tegen zij houding die op elk conflict wordt toegepast.

Deze achtergrond van een gepolariseerde maatschappij met versterkte tegenstellingen en een gebrek aan inhoudelijke argumenten, kan radicalisering stimuleren.

Wat zijn narratieven?

Mensen bouwen hun werkelijkheid op door woorden te geven aan wat ze zien en meemaken. Dit kan dus per persoon verschillen. De één ziet een mooie branding om in te surfen, de ander is bang voor de golven omdat hij of zij niet kan zwemmen. Alle mensen creëren betekenis door middel van narratieven.

Narratieven zijn de verhalen die we aan elkaar en aan onszelf vertellen om onze keuzes, onze reacties, ons verleden, heden en de toekomst uit te leggen en te motiveren. Narratieven worden gezien als de basis van identiteitsvorming en -herstructurering. Kort gezegd, identiteit wordt gevormd door verhalen en in relatie tot anderen

Problemen worden binnen de narratieve benadering niet gezocht in de persoon of diens karakter, maar in de narratieven die iemand over zichzelf, de wereld en problemen heeft gevormd. betekenis wordt geconstrueerd in sociale, culturele en politieke contexten.

Naast individuele identiteit is ook de sociale constructie van collectieve identiteiten verbonden met verhalen die we - als gemeenschap - overerven en bewaren. Cultuur is een verzameling van verhalen van mensen. Cultuur is daarom de meest invloedrijke en bepalende factor in het leven van mensen.

Recruiters van extremistische groeperingen gebruiken zowel positieve als negatieve narratieven om jongeren over te halen (RAN, 2019).

Waarom is positieve identiteitsvorming belangrijk?

De factoren die een bijdrage leveren aan radicalisering kunnen worden verdeeld in zaken die mensen kunnen aantrekken tot radicalisering, zogenaamde pull-factoren, en zaken die mensen er als het ware naar toe duwen, weg van de gewone maatschappij, push-factoren (Van den Bos, 2019). Een conflicterende of negatieve identiteit is een van de meest genoemde push-factoren in het proces van radicalisering.

Oefeningen die in deze workshop zijn opgenomen, zijn er enerzijds op gericht op de professional te laten begrijpen hoe identiteit gevormd wordt en welke rol narratieven daarin spelen. Anderzijds zijn er oefeningen opgenomen die met jongeren gedaan kunnen worden. Op deze manier ontstaat begrip bij jongeren en leer je ze ook alternatieve manieren om te reageren op disfunctionele narratieven zodat gewerkt kan worden aan een positieve identiteit.

Workshop nr. 4 Narratieven, identiteit en radicalisering

Doelgroep

Eerstelijnsprofessionals die werken met jongeren die mogelijk kwetsbaar zijn voor radicalisering, zoals docenten, mentoren, jongerenwerkers, politiemensen, jeugdzorg-medewerkers, veiligheidskundigen en therapeuten, etc.

Centrale vragen

In de workshop zullen de volgende vragen beantwoord worden:

- Wat is radicalisering?
- Wat is identiteit?
- Wat zijn narratieven?
- Wat is de relatie tussen narratieven, identiteit en radicalisering?
- Wat zijn 'toxic narratives'?
- Wat zijn de beste strategieën om met disfunctionele en 'toxic' narratieven om te gaan?
- Hoe kun je de inhoud van deze workshop gebruiken in je werk met jongeren?

Centrale concepten

Radicalisering, identiteitsvorming, bevestiging van de identiteit, narratieve therapie, doelgerichte en strategieën om je eigen narratief te vormen, meerdere identiteiten harmoniseren, enz.

Leeruitkomsten

Na het afronden van de workshop:

- weet de deelnemer wat radicalisering inhoudt;
- kent de deelnemer de relatie tussen identiteit, narratieven en radicalisering;
- kan de deelnemer disfunctionele en 'giftige' narratieven herkennen;

- kan de deelnemer jongeren ondersteunen bij positieve identiteitsontwikkeling;
- beheerst de deelnemer belangrijke vaardigheden die in narratieve therapie worden gebruikt;
- weet de deelnemer waar aanvullende kennis en trainingen over omgaan met radicalisering te vinden zijn;
- kan de deelnemer de kennis en vaardigheden ten aanzien van identiteit en narratieven integreren in zijn of haar professionele routine.

Kerncompetenties

Na het afronden van de workshop kunnen de deelnemers de volgende kerncompetenties overbrengen op jongeren:

- **Sociale competenties** – afstandelijk en kritisch kunnen beschouwen van disfunctionele narratieven zodat ze geen effect hebben op de eigen identiteit; kunnen bouwen op positieve narratieven voor een positieve identiteit.
- **Probleemoplossing** – het vermogen om te reflecteren op geïnternaliseerde normen en waarden die bepalend zijn voor identiteitsvorming en -bevestiging, terwijl jongeren tegelijkertijd conflictueuze onderdelen van hun identiteit kunnen herkennen en overwegen.
- **Emotionele competentie- en autonomie** – positief zelfbeeld, groeiend gevoel van controle en doelgerichtheid.

Methodologie

Deze workshop gaat uit van het ontwikkelen van kennis en vaardigheden door middel van het cognitief-gedragsonderwijsmodel en het learning by doing model (zie ook bijlage 1). Het belangrijkste doel is om de cursisten te voorzien van vaardigheden die goed bruikbaar zijn in de omgang met jonge mensen die negatieve en disfunctionele narratieven over zichzelf en anderen vertonen. De jongeren kunnen vervolgens experimenteren met alternatieve manieren om te reageren op negatieve contexten waarin ze 'toxic' en disfunctionele narratieven over identiteit ervaren en uiten.

De achterliggende gedachte is dat als je jongeren leert om anders om te gaan met negatieve en polariserende narratieven, ze een meer positieve identiteit ontwikkelen waardoor ze minder gevoelig zijn voor polarisatie en radicalisering.

Structuur van de workshop

Geschatte tijdsindeling (natuurlijk afhankelijk van het aantal en het niveau van de deelnemers, de tijd die er is en de oefeningen die jullie kiezen):

Inloop, koffie, thee	15 min
Voorstellen en inleiding	45 min
Uitleg over radicalisering	45 min
Pauze	15 min
Uitleg over coaching en ouderschap incl. oefeningen deel I	90 min
Lunch	45-60 min (geef tijd voor uitwisselen van ervaringen en opbouwen netwerk)
Oefeningen deel II	60 min
Feedback en afsluiting	10 min

Totaal ongeveer 6 uur, met een half uur speling zou je kunnen beginnen om 09.00 en plannen tot 15.30 uur. Als er meer tijd is, kun je oefeningen toevoegen. Als er minder tijd is, kun je onderdelen schrappen. Dit laatste is zeker aan te raden als de workshop online wordt gegeven.

Keuze oefeningen

De oefeningen zijn allemaal gerelateerd aan narratieven en/of identiteit, maar hebben verschillende doelen en zijn geschikt voor verschillende doelgroepen. Sommige oefeningen zijn bedoeld om de professionals te laten ervaren wat narratieven zijn en hoe ze er zelf mee omgaan. Andere oefeningen zijn bedoeld om met jongeren uit te voeren. En sommige oefeningen kunnen voor beide groepen gebruikt worden.

Een ander onderscheid is dat sommige oefeningen gericht zijn op het herkennen van negatieve narratieven, en andere op het ermee omgaan.

In de huidige opzet van de workshop worden onderstaande oefeningen uitgevoerd. Deze worden vanaf blz. 12 verder uitgewerkt. Afhankelijk van de behoeftes en wensen van de deelnemers, kun je er voor kiezen om sommige oefeningen om te ruilen met andere.

De workshop is opgezet voor professionals, maar zoals gezegd kunnen delen ook gedaan worden met kinderen/jongeren. Ook dat kan betekenen dat andere oefeningen worden gekozen en dat oefeningen naar eigen inzicht worden aangepast op de leeftijdsgroep.

In de huidige opzet van de workshop zijn onderstaande oefeningen opgenomen. Naast deze vijf, zijn nog drie andere oefeningen beschikbaar.

- Negatieve en positieve narratieven (Chimimanda Adichie) blz. 21
- Mijn levensverhaal blz. 14
- Narratieven als push en pull factoren radicalisering zie ppt
- Herkennen van narratieven in clip van Mubin Shaikh blz. 32
- Externaliseren van problemen blz. 24

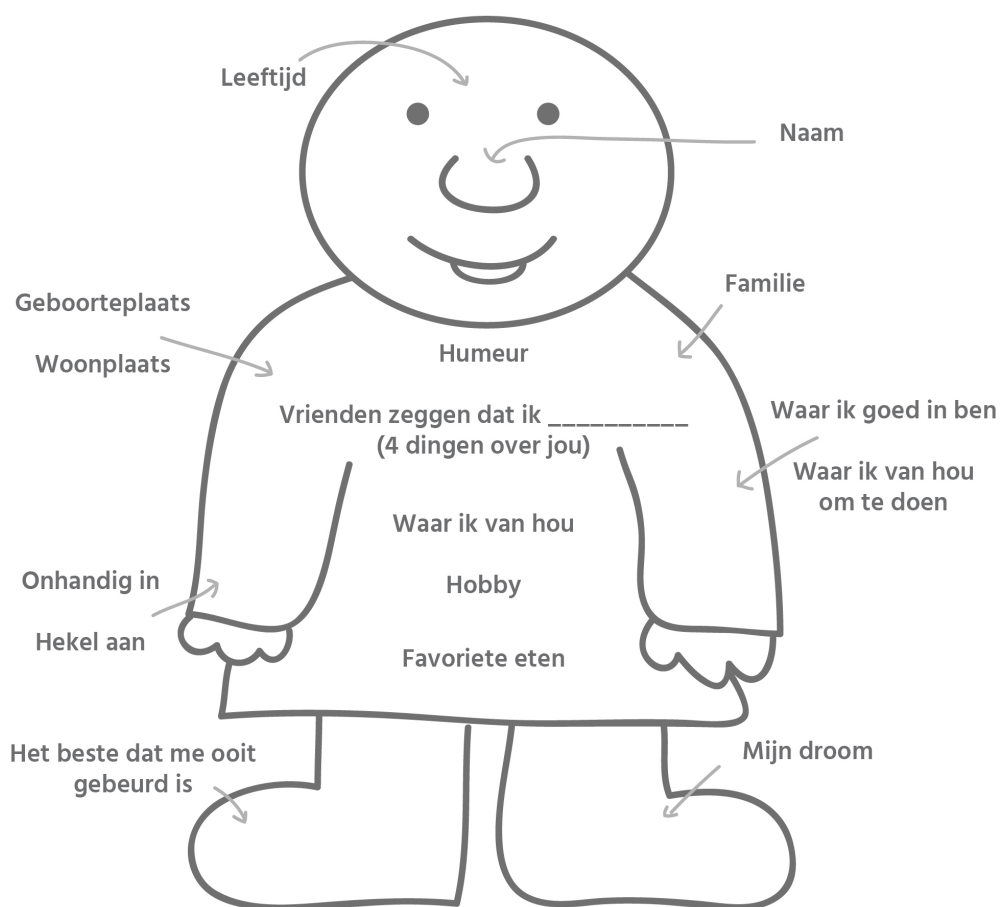
Oefening 1

Mijn levensverhaal

Doel	Inzicht krijgen in de kracht van je eigen levensverhaal en inzien hoe onderdelen daarvan jouw identiteit hebben gevormd en hoe je identiteit daarmee veranderlijk is.
Doelgroep	Elke leeftijdsgroep (indien aangepast aan het niveau van de doelgroep) Er worden 3 verschillende hand-outs aangeboden: voor de leeftijd 6 tot 12, voor de leeftijd 12 tot 16+ en voor de leeftijd van 16+ en volwassenen) - Fig. 1.1-1.3 in de hand-out.
Timing	Afhankelijk van hoeveel mensen hun levensverhaal vertellen en hoe veel ze vertellen 30-45 min
Nodig	Hand-outs
Beschrijving	• Deel de formulieren uit • Gebruik figuur 1.1, 1.2 of 1.3 om de vraag “Wie ben ik” te beantwoorden. De keuze van het formulier is afhankelijk van de leeftijd (of het niveau) van de kinderen waar je mee werkt. • Verdeel de deelnemers in groepen van 3, 4 of 5 (per groep hetzelfde formulier) • Laat één of meer deelnemers hun persoonlijke verhaal in de groep delen (afhankelijk van de tijd die je hebt) • Groepsdiscussie: reflecteer op de waarde van de individuele verhalen van de anderen, de positieve, neutrale of negatieve toon, de keuze van de onderdelen, en mogelijk de culturele filters die zijn toegepast. • Korte plenaire afronding om de belangrijkste reflecties op te halen en op een flipover te noteren
Tip	Dit is een krachtige oefening als er voldoende veiligheid in de groep is om je verhaal te vertellen. Investeer in de veiligheid en/of werk met kleinere groepen in de workshop (en later misschien zelfs individueel met jeugdigen).

Leermethode	Begeleide discussie, zelfinstructie student
Visuele ondersteuning	Hand-outs, flipover

Wie ben ik?

Figuur 1.1. Hand-out Mijn levensverhaal (6-12 jaar)

Titel van het boek van je leven	
Hoofdstuktitels (belangrijke momenten en gebeurtenissen, fases in je leven, vaardigheden etc.)	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Samenvatting: Een zin om elk hoofdstuk samen te vatten	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Laatste hoofdstuk- de toekomst Wat zijn je ideeën en plannen voor de toekomst? Waar wil je zijn, wat wil je doen, wie wil je zijn?	Waar wil je zijn, wat wil je doen, wie wil je zijn?
Mondelinge presentatie	Maak er een mooi verhaal van

Figuur 1.2. Hand-out Mijn levensverhaal (12-16 jaar)

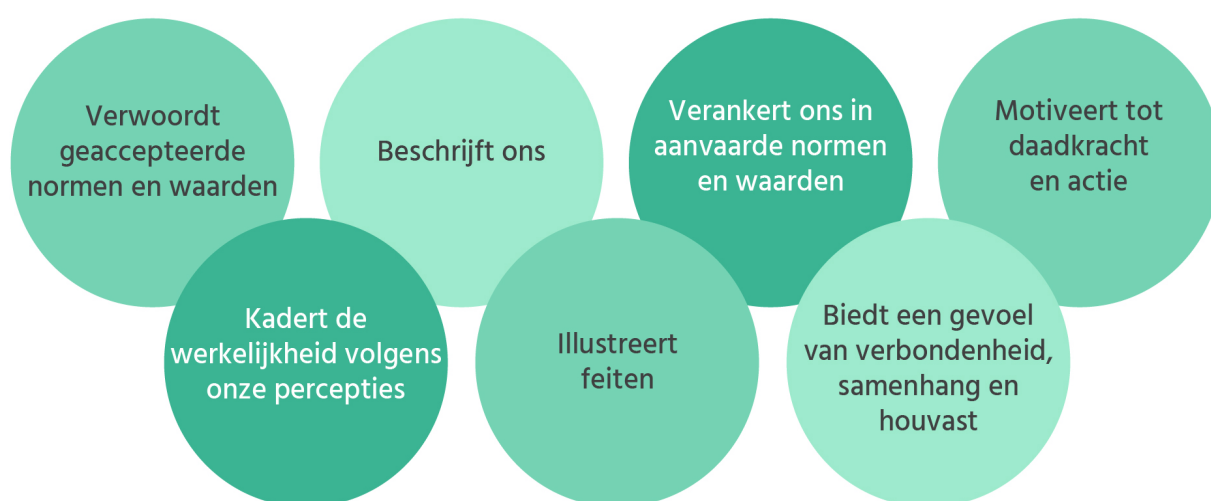
Mijn verleden	• Wie heeft het schip gebouwd? Wie was (als) familie voor jou? • Hoe voelde je je over hen toen je een kind was? Hoe voel je je nu? • Favoriete beeld van jezelf uit je jeugd • Mensen die je beïnvloed hebben en op welke manier • Gelukkige herinneringen / Moeilijke tijden
Nu	• Ben je "een boot in de storm" of "lekker aan het zeilen"? • Wie is je bemanning? Hoe betrouwbaar zijn ze? • Wat vind je leuk om te doen? • Waar ga je naar school / werk? • Favoriete hobby of vrije tijd
Vaardigheden	• Wat maakt jou een goede kapitein van het schip? • Kun je een instrument bespelen/ schrijven/zingen? • Waardeer je je talenten? • Wat zijn de vaardigheden die je in anderen bewondert? Zou jij zulke vaardigheden willen hebben?
Doelen	• Naar welk eiland zou je willen reizen? (hoofddoel voor de toekomst) • Hoe haalbaar is deze reis? • Wat heb je nodig om je bestemming te bereiken? • Wie zou je mee willen nemen?
Schatkist	• Wie speelt een belangrijke rol op je reis? • Voor wie speel jij een belangrijke rol op je schip? • Wat zijn de dingen die je het meest koestert? • Hoe zouden de geschenken die je van je bemanning krijgt je helpen op je reis?

Figuur 1.3. Hand-out Mijn levensverhaal: Als je leven een reis op een schip was (16 jr en ouder)

Oefening 2 Definitie van een narratief

Doel	Deelnemers beter laten begrijpen wat een narratief/verhaal is en welke functies het heeft
Doelgroep	16 jaar en ouder
Timing	10 minuten
Nodig	PowerPoint-dia of hand-out met delen van definities
Beschrijving	Deelnemers krijgen een aantal uitspraken over narratieven en hun functies en worden vervolgens gevraagd om in duo's te werken om de definities te beoordelen (zie hand-out hieronder). Ze worden gevraagd om te bespreken welk deel van de definities ze het meest accuraat en relevant vinden. Vervolgens worden de ideeën met de hele groep gedeeld om tot een groepsdefinitie te komen.
Tip	Deze oefening is vooral geschikt voor deelnemers met hoge cognitieve vaardigheden en voorkennis van wat narratieven zijn. Gebruik een andere manier voor minder verbale/cognitieve deelnemers. De groepsdefinitie zou onderdelen kunnen bevatten van figuur 2.1
Leermethode	Begeleide discussie, cognitive modelling through mentor think aloud, teamwork
Visuele ondersteuning	PowerPoint, hand-out

DE FUNCTIES VAN EEN NARRATIEF

Figuur 2.1

Hand-out oefening 2 – Brainstormen definitie van een narratief

Hieronder staan verschillende beschrijvingen van narratieven, van verhalen. Kies en bespreek met elkaar de meest relevante en aansprekende (delen).

- Narratieven zijn vormen van representatie. Verhalen vertellen betekent feiten illustreren.
- Narratieven creëren de werkelijkheid. Ze vertellen ons wie we zijn en waar we vandaan komen. Een verhaal vertellen betekent ook jezelf beschrijven, de werkelijkheid ordenen volgens eigen percepties, maar ook volgens sociaal en cultureel geaccepteerde normen en waarden in jouw gemeenschap.
- “Hoewel verhalen niet synoniem zijn met leven, bestaan we in sociale werelden doordrenkt met verhalen en worden we vertellers van verhalen en getuigen van elkaars en onze interpretaties” (Bruner, 2004; Mishler, 1999; Ochs & Capps, 2001).
- “Van jongs af aan leren we aanvaardbare culturele manieren om een verhaal over te brengen, om anderen te vertellen hoe we de wereld zien zoals die zich om ons heen ontplooft en om ons te positioneren en te herpositioneren in de vertelling om bepaalde doelen te bereiken. Wat we als ons zelf noemen is altijd in het proces van her-formulering.” (Percy, 2008, p. 357).
- Verhalen begeleiden acties, helpen verschuivende identiteiten vorm te geven, en mensen te verankeren in een culturele en sociale omgeving en bieden een gevoel van saamhorigheid. In andere woorden, ze zijn een onschatbaar hulpmiddel bij het structureren van zingeving, het vergemakkelijken van begrip en toepassing van feiten in tijd, ruimte en betekenis, en, faciliteren het handelen van het individu door dat ze daar motivatie voor bieden.

Oefening 3

Wat is het probleem met narratieven?

Doel	De oefening is bedoeld om inzicht te krijgen in de problematische effecten van narratieven op identiteit en polarisatie/radicalisering en hoe dat in positieve zin kan worden bijgestuurd
Doelgroep	Age group – 16+/adult
Timing	20-25 minutes
Nodig	YouTube / Ted Talks
Beschrijving	De deelnemers bekijken de TedTalk van Chimamanda Adichie (bv tot 9.40 min) en discussiëren vervolgens over de vraag wat narratieven doen met identiteit. Hierbij kan de relatie tussen een narratief over mensen en het ontstaan van polarisatie, extremisme, tribalisme, nationalisme etc. worden besproken, zowel in termen van risico's als oplossingen. Daarna wordt gevraagd om met voorbeelden van negatieve narratieven te komen die mogelijk radicalisering in de hand werken. De laatste vraag is gericht op positieve narratieven. https://www.ted.com/playlists/346/the_power_of_fiction_1
Tip	Je kunt benoemen dat: - Narratieve therapie is gebaseerd op het idee dat de werkelijkheid subjectief en veranderlijk is. Als we betekenis construeren door middel van taal en deze in stand houden door middel van verhalen, dan wordt de manier waarop we het verhaal vertellen bepalend voor onze identiteitsvorming en zelfregulering; - Docenten, trainers en coaches kunnen (vaak onbewust) positieve en negatieve narratieven gebruiken om bepaalde groepen en individuen positief of negatief te labelen. - Narratieve therapie kan helpen om te onderscheiden of een verhaal 'giftig' wordt voor iemands identiteit (bijv. verhalen over sekse, seksuele geaardheid, handicap, etniciteit).
Leermethode	Begeleide discussie, cognitive modelling through mentor think aloud, teamwork
Visuele ondersteuning	-

Oefening 4

Belangrijkste technieken uit narratieve therapie

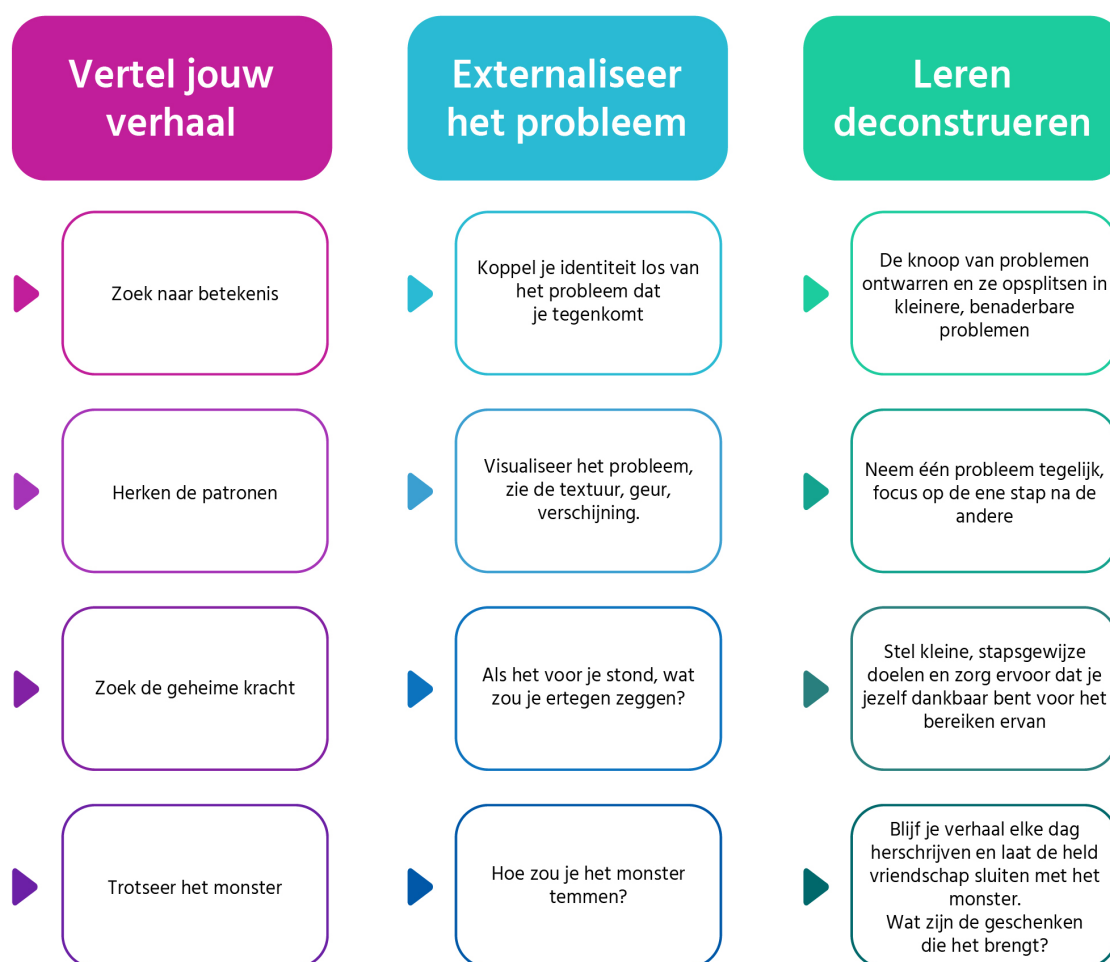
Doel	Kennisnemen van de belangrijkste technieken die in narratieve therapie worden gebruikt
Doelgroep	16 jaar en ouder
Timing	10 minutes
Nodig	Internet om op te zoeken wat een bepaalde techniek inhoudt Hand-out (Infogram van de narratieve technieken)
Beschrijving	De deelnemers worden verdeeld in groepen van 4 en krijgen het verzoek om willekeurig een narratieve therapiestrategie te kiezen (zie handout), op te zoeken wat het inhoudt en deze te illustreren aan de hand van concrete levensvoorbeelden. De trainer faciliteert met voorbeelden uit eigen ervaring en beschrijft strategieën die gebruikt kunnen worden om ermee om te gaan. Vervolgens kiest elke groep een woordvoerder om plenair te rapporteren aan de rest van de klas. Vervolgens worden alle deelnemers gevraagd om in duo's te werken en een situatie te spelen waarin de ene het probleem verwoordt en de andere advies geeft. Let daarbij op dat de 'adviseur' niet vertelt wat de ander moet doen, maar alternatieve reacties voorstelt en daarna bespreekt welke mogelijk bruikbaar voor de ander zijn.
Tip	Lees het artikel op https://positivepsychology.com/narrative-therapy/ voor meer toelichting op de technieken en voor andere technieken. De vier principes van narrative therapy: • De realiteit is een construct • De realiteit wordt beïnvloed door en overgedragen door taal • Een verhaal helpt de realiteit te ordenen • Er is geen 'objectieve realiteit' of absolute waarheid.
Leermethode	Begeleide discussie, cognitive modelling through mentor think aloud, interne zelf-instructie, rollenspel
Visuele ondersteuning	Hand-out en dia met Infogram van de narratieve technieken

Gebaseerd op een oefening van Alice Morgan. Bron: Morgan, A., Beginning to Use a Narrative Approach in Therapy, International Journal of Narrative Therapy & Community Work, Dulwich Centre Publications, 2002; 1:85-90.

Hand-out oefening 4 – Belangrijkste technieken

Vier manieren om jouw verhaal te herschrijven

Figuur 4.1. Drie technieken die op vier manieren je verhaal helpen herschrijven

Oefening 5 Problemen externaliseren

Doel	Te leren hoe je mensen kunt helpen om anders met een probleem om te gaan door het probleem niet meer te zien als een onderdeel van iemand zelf, maar als een apart staand iets waar je naar kunt kijken om tot een oplossing te komen door er een ander narratief aan te koppelen.
Doelgroep	Elke leeftijdsgroep -, als de taal en situaties zijn aangepast aan het niveau van de doelgroep. Als je met jonge kinderen werkt, gebruik dan figuur 5.1 om de externalisatietechnieken te illustreren.
Timing	15 + 15 minutes (als er tijd is om meer personen per groep hun probleem te laten delen neemt de oefening meer tijd)
Nodig	Handout met voorbeelden van externaliserende vragen Evt. hand-out met ondersteuning voor jongere kinderen
Beschrijving	- Maak groepen van 3-5 personen. (online: break-out sessie van 2-3 personen) - Laat één persoon zijn of haar probleem delen, waarna de anderen aangeven hoe zij dergelijke problemen in het verleden hebben aangepakt. - Daarna gaan we door naar een tweede manier om met het probleem om te gaan. - Deze tweede manier van omgaan met een probleem is door het heel bewust buiten jezelf te plaatsen. - Stel je het probleem op een bepaalde plek voor; bv. op een stoel. - Maak het probleem tot een zelfstandige eenheid en probeer het te visualiseren: de Zorgen, de Boosheid, de Onzekerheid (zie voor jongere kinderen onderstaande hand-out als hulp). - Voel het verschil tussen de persoon en het probleem en gebruik dat om het probleem anders te beschrijven. - Maak twee kolommen ☐ één die over het (negatieve) effect van het probleem gaat, en één die over de doelen en wensen van de persoon gaat.

	- Bespreek de verschillen hiertussen en doe suggesties om zo met het probleem om te gaan dat de doelen worden behaald. - Bespreek daarna welke suggestie een bruikbare strategie bevat die ingezet kan worden om met het probleem om te gaan. - Sluit af met een plenaire terugkoppeling waarin mogelijk ter sprake komt hoe het 'anders' voelt om het probleem op deze externe manier te benaderen.
Tip	Mensen beschrijven hun problemen meestal op een manier die het intern lokaliseert, in termen van wat er fout of gebrekkig is aan zichzelf of aan anderen: 'Ik ben nutteloos', 'Het is een deel van mijn verslavende persoonlijkheid', 'Ik heb een laag zelfbeeld', 'Ze is afhankelijk', 'Hij is een depressief persoon' (Morgan, p. 88). Gebruik bij een eigen voorbeeld eerst deze geïnternaliseerde manier, waarna je in de oplossing de externe beschrijving gebruikt.
Leermethode	<i>Oefenen, cognitive modelling through mentor think aloud, zelf-instructie, discussie, rollenspel</i>
Visuele ondersteuning	-

Hand-out oefening 5 – Problemen externaliseren

Externaliserende vragen

Bijvoorbeeld als het probleem boosheid is

- Het klinkt alsof de boosheid nu bij je leven hoort. Hoe lang merk je deze boosheid al?
- Welk effect heeft boos zijn op je leven?
- Wat is het effect van de boosheid op je energie voor je dagelijkse taken?
- Heeft de boosheid invloed op je relatie met andere familieleden?
- Wat vind je van de effecten van de boosheid op je leven?
- Zijn deze effecten aanvaardbaar voor jou of niet?
- Waarom is dat zo?
- Hoe zou je de dingen liever zien?
- Als je verbonden zou blijven met wat je net gezegd hebt over wat je liever wil, welke volgende stappen zou je kunnen nemen?

Wat kan geëxternaliseerd worden?

- Gevoelstoestanden/ 'Moods' ('het slechte humeur', 'de flow')
- Gedachten en ideeën ('de slechte gedachten', 'de gemene gedachten', 'de bemoedigende gedachten')
- Fenomenen ('plagen', 'het pesten')
- Praktijken van het zelf ('het knippen', 'zelfhaat')
- Culturele praktijken ('stigma', 'schuldgevoelens', 'verwachtingen')
- Uitdrukkingen ('de ik weet het niet')
- Tactiek ('het scheermesje van de isolatie', 'Schuld', 'Schaamte')
- Krachten ('fundamentalisme', 'perfectionisme')
- Vaardigheden/praktijken ('voor mezelf zorgen', 'zelfzorg', 'nieuwe dingen proberen')
- Hopen/dromen ('tevreden zijn', 'vrienden hebben')
- Visies/principes ('sociale rechtvaardigheid', 'billijkheid')
- Herinneringen ('de flashbacks', 'de angsten')

Hand-out oefening 5 – Problemen externaliseren (6-10 jr)

DE EMOTIE-MONSTERS

VROLIJK

VERDRIETIG

BOOS

BANG

EENZAAM

DAPPER

GEËRGED

TELEURGESTELD

BEZORGD

VERLEGEN

RUSTIG

VERVEELD

ONHANDIG

MAF

CHAGRIJNIG

GEGENEERD

JALOERS

ONRUSTIG

ENTHOUSIAST

ZELFVERZEKERD

Figuur 5.1. Externalisatiestrategieën

Oefening 6 Externaliseren, gevorderd

Doel	Begrijpen welke woorden je kunt gebruiken om een probleem te herdefiniëren. Door het probleem te externaliseren wordt het geobjectiveerd en kun je er een ander verhaal aan koppelen waardoor het minder effect op je heeft
Doelgroep	16+/volwassenen
Timing	15 minutes
Nodig	Flipchart, markers en/of computer, beamer, smartphone of ipad
Beschrijving	Deel de bovenste van onderstaande tabellen uit. De deelnemers wordt gevraagd om de hieronder gepresenteerde geïnternaliseerde verklaringen te veranderen in externaliserende verklaringen door er vragen over te stellen of erop te reflecteren. Laat ze meerdere opties per voorbeeld geven. Koppel plenair terug. Vervolgens wordt de deelnemers gevraagd om hun eigen geïnternaliseerde probleemstellingen toe te voegen aan de lijst. Bespreek deze met een partner. Bekijk hoeveel geëxternaliseerde stellingen ze aan hun lijst kunnen toevoegen en presenteer de lijst vervolgens plenair.
Tip	Gebruik in je vragen de woorden 'Het' of 'De'. Als je die woorden voor het probleem zet, wordt het automatisch ge-externaliseerd. Geef het probleem ook een hoofdletter. Dan wordt de vraag bij bijvoorbeeld: 'Ik ben zo boos' – Wat doet De Boosheid met je?
Leermethode	Instructie, cognitive modelling through mentor think aloud, interne zelf-instructie, rollenspel
Visuele ondersteuning	Zie tabel hieronder

Hand-out oefening 6 – Geïnternaliseerde/ geëxternaliseerde stellingen

Verander onderstaande geïnternaliseerde stellingen in geëxternaliseerde. Je kunt daarvoor een vraag, een reflectie of een alternatieve stelling gebruiken.

Ik ben nu eenmaal een pessimist	Vb: Wat zegt het Pessimisme?
Hij is ongemotiveerd	
Het is een disfunctioneel gezin	
Hij is een ruziemaker	
Zij is mislukt	
Ik ben naïef	
Ik voel me afgewezen als Moslima/Roemeense/lesbienne	
Ik walg van mezelf	
Ik ben zo boos	

Figuur 6.1 Gebaseerd op <https://www.mentalhelp.net/articles/reality-testing-and-anger-management/>

@trainer: alleen bovenste tabel uitdelen, onderstaande is bedoeld als uitleg voor jou

Ik ben nu eenmaal een pessimist	Wat zegt het Pessimisme?
Hij is ongemotiveerd	Hoe beïnvloedt het probleem zijn motivatie?
Het is een disfunctioneel gezin	Wanneer zie je de Disfunctionaliteit?
Hij is een ruziemaker	Hoe probeert het probleem je te overtuigen dat hij een ruziemaker is?
Zij is mislukt	Dit 'Mislukte' gevoel, wanneer komt het langs?
Ik ben naïef	Zijn er momenten dat het min of meer waarschijnlijk is dat de Naïviteit optreedt?
Zij voelt zich afgewezen als Moslima/Roemeense/lesbienne	Welk effect heeft De Afwijzing op haar als Moslima/Roemeense/lesbienne?
Ik walg van mezelf	Klopt het dat het probleem iets zegt over het type persoon dat je bent?
Ik ben zo boos	Wat doet De Boosheid met je?

Oefening 7

Herschrijf je verhaal

Doel	Leer de basale technieken van het herschrijven en pas ze toe in concrete contexten waar radicalisering een rol speelt
Doelgroep	16+/volwassenen
Timing	10 minuten
Nodig	Zie onderstaande tabel
Beschrijving	Probeer in de interactie met iemand die zich aangetrokken voelt tot een extremistisch verhaal, een stem te geven aan die persoon zonder degene te worden die het advies geeft; probeer een gevoel van controle terug te geven aan de persoon. Een manier om dit te doen is als volgt: Bijna iedereen heeft grieven en wordt gekwetst. Probeer hetgeen dat kwetst te externaliseren en spreek over het probleem dat het individu ervaart alsof het in de kamer is, zittend op een stoel. Dit helpt hen te begrijpen welke impact de grief op hun leven heeft en om dat probleem vervolgens aan te pakken. Als ze eenmaal begrijpen wat hun aandeel in het probleem is, kunnen ze beginnen met het verhaal opnieuw te schrijven en het heft in eigen handen te nemen, in plaats van het slachtoffer te blijven van dat verhaal. Herschrijf door het leren benoemen van belangrijke positieve eigenschappen die hem/haar in het verleden hebben geholpen of die hem/haar in het heden hielpen om veerkracht te creëren, zich gesterkt te voelen en controle te krijgen over het probleem.
Tip	Maak groepen van 4-5 deelnemers en vraag ze aan te geven bij welke ideologie onderstaande stellingen behoren. Herschrijf ze vervolgens zodanig dat ze tolerantie en respect stimuleren.
Leermethode	<i>Instructie, begeleide discussie, cognitive modelling through mentor think aloud, interne zelf-instructie</i>
Visuele ondersteuning	Zie onderstaande tabel

Hand-out oefening 7 – Herschrijf je verhaal

Narratief	Ideologie Moslimextremisme (ME) Extreemrechts (EXR)
Onze nationale identiteit wordt bedreigd	
Migranten worden voorgetrokken	
De Islam wordt aangevallen	
Je zult nooit worden geaccepteerd; als moslim kun je geen succes hebben in westerse landen	
De oorlog is nog niet voorbij	
...	

Narratief	Herschreven narratief
Onze nationale identiteit wordt bedreigd	
Migranten worden voorgetrokken	
De Islam wordt aangevallen	
Je zult nooit worden geaccepteerd; als moslim kun je geen succes hebben in westerse landen	
De oorlog is nog niet voorbij	
...	

Bron: Ex-ante paper RAN Policy and Practice Workshop – Narratives and strategies of far-right and Islamist extremists.

Oefening 8

Narratieven herkennen

Doel	Narratieven leren herkennen en het verband tussen narratieven en radicalisering illustreren (Deze oefening is toegevoegd obv feedback dat deelnemers in de loop van de workshop het verband tussen narratieven en radicalisering kwijtraakten)
Doelgroep	12 en ouder
Timing	10 min
Nodig	Beamer met internetverbinding
Beschrijving	Toon de clip (tot 5.18 m) waarin Mubin Shaik vertelt over zijn radicaliseringsproces, met narratieven en identiteitskwesies Vraag deelnemers waar ze narratieven hebben herkend
Tip	Deelnemers zouden bv kunnen herkennen dat zijn ervaringen de volgende narratieven bevatten en oproepen: - Religie is gewelddadig - Schande over de familie brengen door af te wijken van de interpretatie van de Koran door zijn oom - Respect krijg je door religieus te zijn - Verandering in de wereld krijg je door geweld - Jihadi's are the warriors of the Islam, the heroes. Deelnemers kunnen ook benoemen dat de verteller de discrepantie ziet tussen 911 en zijn opvattingen de religie, de waarneming van de politiestaat in Syrië in contrast met Canada, en het 'cherry-picken' van extremisten uit de Koran. Deelnemers kunnen ook opmerken dat er conflicterende narratieven op Koranschool en lagere en middelbare school werden geïllustreerd, leidend tot een identiteitscrisis.
Leermethode	Oefenen
Visuele ondersteuning	Clip https://www.youtube.com/watch?v=RK8zb8dA4G4

Bibliografie

- Borum, R. (2017). The etiology of Radicalization. In: G. LaFree & J. Freilich (Eds.), *The Handbook of the Criminology of Terrorism*. (pp. 17-32). Chicester, England: Wiley & Sons.
- Bos, K., van den (2019). *Waarom mensen radicaliseren*. Amsterdam: Prometheus.
- Brandsma, B. (2016). *Polarisatie; inzicht in de dynamiek van wij-zij denken*. Schoonrewoerd: BB in Media.
- Europese Commissie (2020). Prevention of Radicalisation. Opgehaald op 27 mei 2020 van https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/crisis-and-terrorism/radicalisation_en
- Expertisecentrum Sociale Stabiliteit (2020). *Triggerfactoren*. Opgehaald op 1 augustus 2020 van <https://www.socialestabiliteit.nl/triggerfactoren/>
- Lub, V., De Groot, N. and Schaafsma, J. (2011). *Polarisatie en radicalisering. De onderbouwing van sociale interventies getoetst*. Utrecht: Movisie.
- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>
- Moghaddam, F. (2005). The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. *American Psychologist*, 60:2, 161–169 DOI: 10.1037/0003-066X.60.2.161
- RAN (2019). RAN Policy & Practice Workshop – Narratives and Strategies of Far-Right and Islamist Extremists. Opgehaald op 1 november 2020 van https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/ran_pp_workshop_narratives_strategies_of_far-right_and_islamist_extremists_amsterdam_20190704_en.pdf
- Ranstorp, M. (2018). *The Root Causes of Violent Extremism*. Opgehaald op 9 april 2019 van https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf
- Zannoni, M., Varst, L. van der, Bervoets, E., Wensveen, M., Bolhuis, V. van, Torre, E. van der (2008). *De rol van eerstelijns werkers bij het tegengaan van polarisatie en radicalisering Van 'ogen en oren' naar 'het hart' van de aanpak*. Rotterdam: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement.

Bijlage 1. Gebruikte onderwijstechnieken

Didactische werkvormen	
Instructie	X
Demonstratie	
Rollenspel	X
Feedback	X
Bekrachtiging gedrag	X
Oefenen	X
Begeleide discussies	X
<i>Cognitive modelling through mentor think aloud</i>	X
Open discussies	X
Zelfinstructie student	X

www.armourproject.eu

OPMERKING: Het gepresenteerde werk weerspiegelt de bevindingen van ARMOUR-werkpakket 3 "Experimentele laboratoria". De inhoud van dit document is volledig ter verantwoording van de schrijvers en kan op geen enkele manier gezien worden als een reflectie van de opvattingen van de Europese Commissie.

Dit project werd gefinancierd door de Internal Security Fund —
Police van de Europese Unie, onder Grant Agreement No. 823683.